

# BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: BİR GÜÇ OYUNU

Ayşe DOĞANGÜZEL, 3 Ağustos 2025

## Giriş

Uluslararası bir örgüt olan Birleşmiş Milletler, 1945 yılında ABD öncülüğünde 2. Dünya Harbinin galipleri tarafından kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Antlaşması 1. maddesinde örgütün amacı *“uluslararası barış ve güvenliği sağlamak, uluslararası hak eşitliği ve kendi kaderlerini tayin hakkına saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek, uluslararası iş birliğini sağlamak ve uluslararası sorunların çözüm bulduğu bir merkez olmak”* şeklinde belirlenmiştir.

BM’nin bu maddesinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında barışçıl yollara başvurulacağı belirtilmiş olmakla birlikte, gerektiğinde kuvvet kullanımını da düzenlemiştir. Bu nokta BM uluslararası alanda güç kullanımını meşru müdafaa istisnası dışında yasaklamış ve kuvvet kullanımını devletlerin elinden alarak kendisine devretmiştir. Fakat daha özelde kuvvet kullanımına ilişkin sorumluluk BM’nin yürütme organı olan Güvenlik Konseyi’ne verilmiştir.

Güvenlik Konseyi’ne verilen bu önemli yetki, organın karar alma mekanizmasını önemli hale getirmektedir, zira kuvvet kullanımı ancak konseyin kararı ile mümkün olmaktadır<sup>1</sup>. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin yapısındaki adaletsizlik ve işlevsizlik özellikle 7 Ekim 2023 tarihinden sonra İsrail’in Gazze halkına karşı işlediği soykırım suçuna karşı herhangi bir yaptırım kararı almaması ile belirgin bir hale gelmiştir.

## Güçlü Devletlerin Güç Gösterimi: Birleşmiş Milletler

Küresel menfaat çatışmalarının savaş yolu ile çözümlenmeye çalışıldığı İki Dünya Harbinde de galipler tarafından hükümranlığın korunmasını garanti altına almak maksadıyla uluslararası teşkilatlar kurulmuş, ancak bu teşkilatların “dünya barışını korumak” amacıyla kurulduğu iddia edilmiştir.

Tüm üye devletlerin katıldığı ve bir oy hakkına sahip olduğu ‘Genel Kurul’ ve 5’i daimî 10’u Genel Kurul tarafından iki yıllık süre için seçilen 15 üyeden oluşan ‘Güvenlik Konseyi’ Birleşmiş Milletlerin en önemli iki organıdır.

---

<sup>1</sup> Şeyda Güdek GÖLÇEK, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Reform Sorunsalı, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2019.

Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin'in daimî üye sıfatıyla yer aldığı Güvenlik Konseyi, BM'nin en yetkili ve siyasi yürütme organı olup uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda görevlidir.

Güvenlik Konseyi'nde her üyenin bir oyu bulunmakta ve kararlar en az dokuz üyelik çoğunlukla alınmaktadır. Ancak daimî üyelerden birisinin veto ettiği bir teklif reddedilmiş sayılmakta, bu yolla BM fiilen daimî temsilcilerin kontrolü altına girmektedir. Güvenlik Konseyi'nin mevcut yapısı, beş daimî üyenin ulusal çıkarları çerçevesinde hareket etmesine, çıkarları ve politikaları ile uyumlu olmayan kararları veto etmelerine imkân sağlamaktadır.

Veto hakkı, BM kurulurken o zamanki uluslararası güç sistemini dizayn eden savaşın galip devletlerine tanınan bir haktır. Dolayısıyla kaynaklandığı nokta hukuki değil, siyasidir. Bu siyasilik sebebiyle veto hakkını kullanırken BM Güvenlik Konseyi'nin daimî üyeleri genel hukuktan kaynaklanan bazı kaidelerle bağlı değildirler. Bunlardan biri de hakların kullanımına temel teşkil eden 'dürüstlük kuralı'dır. Bu kurala göre, kimse hukuktan kaynaklanan bir hakkını açıkça kötüye kullanamaz; kötüye kullanılan hakkı da hukuk düzeni korumaz. Ancak daimî üyeler veto hakkını siyasi bir hak olduğu için suistimal etmekte, kötüye kullanabilmektedir. Söz konusu veto yetkisi uluslararası norm ve ilkelerin bir tarafa bırakılarak keyfi hareket edilmesine ve uluslararası ortak çıkarlar yerine ulusal çıkarların ön plana çıkarılmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum da uluslararası sistemin en önemli örgütünü işlevsizleştirmektedir<sup>2</sup>.

BM bugün kendisine üye 193 ülkenin değil, veto ayrıcalığına sahip Güvenlik Konseyi daimî üyesi beş ülkenin menfaatlerine hizmet etmektedir. Bu duruma başta Türkiye olmak üzere dünyada pek çok ülke itiraz etmektedir. BM'nin üye ülkeler tarafından demokratik temsil esasına göre yeniden yapılandırılarak bir Dünya Parlamentosuna dönüştürülmesi, ayrıcalıkların kaldırılması, BM'nin altındaki IMF ve Dünya Bankası gibi diğer uluslararası kuruluşların da benzer şekilde demokratikleştirilmesi gerekmektedir<sup>3</sup>.

Birleşmiş Milletler Antlaşması madde 2/1'e göre, "Teşkilât bütün üyelerinin egemen eşitliği prensibi üzerine kurulmuştur." Uluslararası barışın korunması sadece beş daimî üye için değil, BM üyesi olan veya olmayan tüm devletler için önemlidir. İki dünya harbi sonrası aynı çapta olmasa da savaşız bir dönem geçmediği gibi uluslararası düzeyde çok büyük hak ihlalleri yaşanmış ve aylardır Gazze'de görüldüğü üzere yaşanmaya da devam etmektedir.

---

<sup>2</sup> Emine Akçadağ ALAGÖZ, BM Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları, İGÜ SBUİ E-Bülten, No. 7, 2018.

<sup>3</sup> Mahmut BOZAN, Birleşmiş Milletlerde Demokratikleşme Sorunu, 2023.

BM Güvenlik Konseyi'nin varlık sebebi dünyada barışın tesisi ve sistematik insan hakları ihlallerine karşı etkin tedbirler alınması iken, Bosna-Hersek'ten Ruanda'ya, Kosova'dan Sudan'a, Suriye'den Yemen ve Filistin'e kadar birçok yerde, toplumun en çok korunmaya muhtaç kesimi olan çocukların vahşice katledilmesine, açlıktan ölmelerine, en temel haklarını kaybetmelerine engel olamadıkları için BM'yi güvenilemeyecek bir kurum haline getirmiştir. Dünyada barışın tesisinin önündeki en büyük engel ise Güvenlik Konseyinin bizzat kendisidir. Güvenlik Konseyi'nin mevcut yapısında değişikliğe gidilmesi bir zaruret haline gelmiştir.

Kuruluşundan bugüne kadar beş daimî üye Güvenlik Konseyi gündemine gelen pek çok kararı veto etmiştir. Dolayısıyla bu antidemokratik yapıyı artık uluslararası camia kaldıramamakta, bu yapının mutlaka düzeltilmesi gerekmektedir. Daimî üyelere tanınan ayrıcalıklı durumun başta veto hakkı olmak üzere ortadan kaldırılması gerekir. Üstelik veto hakkının ortadan kaldırılması veya değiştirilmesi için Birleşmiş Milletler Antlaşmasının değiştirilmesi gerekir. Bu da eleştirilen bir diğer husustur. Çünkü böyle bir değişiklik için de yine beş daimî üyenin olumlu oyu gerekir.

Güvenlik Konseyi'nin başlıca sorumluluğunun gereğini yapıp yapmadığının hangi şartlarda ve usule göre tespit edileceğini, hatta böyle bir tespite gerek olup olmadığını, görevlerini yerine getirirken BM'nin amaç ve ilkelerine uygun hareket edip etmediğini BM sözleşmesi öngörmemektedir<sup>4</sup>.

Reform taleplerinin odağına Güvenlik Konseyinin oturmasının sebebi bu organa verilen aşırı ve kontrolsüz güçtür. Güvenlik Konseyi, BM'nin en önemli karar alma organıdır ve üye devletlere yasal olarak bağlayıcı yükümlülükler getirme yetkisine sahiptir. BM Şartı tarafından “uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluk” olarak verilen Konsey'in elinde çatışmaların önlenmesi ve yönetimi için çeşitli araçlar bulunmaktadır.

Konsey, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditleri çeşitli barışçıl yollarla çözmeye yönelik tavsiyelerde bulunma yetkisini haizdir ve başarısız olması halinde **yaptırımlar ve askeri güç** dâhil olmak üzere uhdesine verilen uygulamaları yürürlüğe koyabilir. Ancak veto yetkisi, âdil çözümler yerine Konseyin daimî üyelerinin menfaat ve siyasetlerine uygun kararlar alınması için kullanılan bir araç olmuştur.

BM Güvenlik Konseyinin 15 üye devletli sistemi demokratik değildir, çünkü;

---

<sup>4</sup> Erdem DENK, Uluslararası Örgütler Hukuku, 2015.

- BM kurulurken dünya üzerinde 65 devlet vardı, ancak şu an bu sayı 200'ün üzerine çıkmıştır.
- BM Güvenlik Konseyine seçilen geçici üyelerin coğrafi dağılımı da dengesizdir.
- BM Güvenlik Konseyinin şu ana kadar aldığı kararların yarıya yakını Müslümanları ilgilendiren kararlar olmasına rağmen Konseyde Müslümanlar temsil edilmemektedir<sup>5</sup>.

Birleşmiş Milletlerin; İsrail yönetimi aleyhine onlarca kararı olmasına rağmen, BM kararlarını uygulamayan İsrail yönetimine hiçbir yaptırım uygulanmaması ne uluslararası hukukla ne adaletle ne de hakkaniyetle bağdaşır.

BM Güvenlik Konseyi, Filistin-İsrail meselesine ilişkin son 74 yılda (1948-2022) 62 karar almıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin Filistin-İsrail meselesine yönelik aldığı kararlar şu 4 kategori altında sınıflandırılabilir:

- a) İsrail'in Doğu Kudüs'teki işgalci tutumu,
- b) Filistinli mülteciler sorunu,
- c) İsrail'in yasadışı yerleşimci politikası ve
- ç) Filistin'in toprak bütünlüğü sorunu.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları Birleşmiş Milletler Şartı'nın 25. maddesi gereği bağlayıcı nitelik taşımakta olup İsrail, Birleşmiş Milletler Şartının tarafı olmasına rağmen 1946-2022 yılları arasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından verilen 62 kararın 24 tanesini uygulamamıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, kararların gözetilmesini ve uygulanmasını güvence altına almadığı gibi İsrail tarafından uygulanmayan 24 kararına atıf yaparak yeniden 30 karar almıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İsrail'in alınan kararlara uymasını sağlamada yetersiz kalmakta, kararlarına uymayan İsrail'e herhangi bir yaptırım uygulamamaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi karar aldığında, kararlarını uygulayacak mekanizmalar kuramamaktadır<sup>6</sup>.

---

<sup>5</sup> Selman ÖĞÜT, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması, Doktora Tezi, 2013.

<sup>6</sup> Zuhail Çalık TOPUZ/Mohammad ARAFAT, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi, AÜSBFD, 2023.

## **Birleşmiş Milletlerin Filistin-İsrail Meselesine İlişkin Aldığı Önemli Kararlar**

### **\*181 sayılı karar (29 Kasım 1947)**

1947 yılında Birleşmiş Milletler, Filistin manda yönetimini yürüten İngiltere'nin talebi üzerine acil bir oturum gerçekleştirmiştir. 29 Kasım 1947 tarihli BM Genel Kurulu'nun ortaya koyduğu paylaşım planı kapsamında, İngiliz manda rejiminin çekilmesiyle birlikte Filistin toprakları üzerinde birisi Arap diğeri Yahudi olmak üzere iki bağımsız devletin kurulması ve Kudüs'ün silahlardan arındırılmış, BM Vesayet Konseyi'nin himayesinde uluslararası bir statüye sahip olması öngörülüyordu. Söz konusu statü 10 yıl yürürlükte kalacak, daha sonra referandum yoluyla halkın görüşlerine başvurularak gözden geçirilecekti.

İsrail, BM'nin taksim kararını dikkate alarak 14 Mayıs 1948'de sınırlarını açık bir şekilde ilan etmediği İsrail devletini kurduğunu duyurdu. Kararın Filistinlilere devlet kurma hakkı verdiği ikinci kısmı ise görmezden geldi.

Birleşmiş Milletlerin 181 sayılı kararı, İsrail'in işgal politikaları nedeniyle tam anlamıyla hayata geçirilmedi. Yahudi örgütleri, 1948'de Filistin topraklarının çoğunu kontrolü altına aldı. Çıkan Arap-İsrail Savaşı sonucunda Filistin topraklarının dörtte üçü İsrail'in hakimiyetine geçti. Birleşmiş Milletler rakamlarına göre 750 bin Filistinli mülteci konumuna düştü.

### **\*194 sayılı karar (11 Aralık 1948)**

1948 Arap-İsrail Savaşı'nın sonuna doğru kabul edilen bu karar, Filistinlilerin göç etmek zorunda kaldıkları topraklara dönüşü ve Kudüs'ün uluslararası bir yönetime kavuşmasını içeriyordu. Karar kapsamında, "Evlerine geri dönmeyi ve komşularıyla huzur içinde yaşamayı arzulayan mültecilerin mümkün olan en yakın zamanda bu arzularını gerçekleştirmelerine izin verilmeli ve geri dönmemeye karar verenlerin arazileri için tazminat ödenmeli" deniyordu.

Karar ayrıca BM'nin arabuluculuğu görevlerini üstlenecek üç üyeli bir BM Filistin Uzlaştırma Komisyonu kurulmasını sağladı. Bu komisyonun üyeleri Türkiye, Fransa ve ABD idi.

Komisyon bölgelerin sınırları, mülteciler ve Kudüs'ün statüsü olmak üzere üç ana sorun üzerinde çalıştı, ancak nihai bir sonuca ulaşamadı.

### **\*303 sayılı karar (9 Aralık 1949)**

BM Genel Kurulu 303 sayılı kararında, 181 ve 194 numaralı kararlara atıfta bulunarak Kudüs'ün kalıcı olarak uluslararası bir sistemin kontrolünde ayrı bir yönetimle yönetileceğini açıkladı.

Bu sırada Batı Kudüs İsrail tarafından işgal edilmişti, sonuçta karar uygulanamadı.

#### **\*2253 sayılı karar (4 Temmuz 1967)**

İşgal devleti İsrail'in Haziran 1967'de Kudüs'ün yönetimine dair bazı kararlar alması üzerine, BM Genel Kurulu Pakistan'ın başvurusu ile 4 Temmuz 1967'de İsrail'in Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik faaliyetlerinden derin endişe duyduğunu, Kudüs için İsrail'in kendi iç hukukunda aldığı kararların geçersiz olduğunu beyan eden 2253 sayılı kararı almış; akabinde de 14 Temmuz'da İsrail'i kınayan ve Kudüs'ün statüsünü değiştirecek türden eylemlerden vazgeçmesini isteyen 2254 sayılı kararı kabul etmiştir.

#### **\*242 sayılı karar (22 Kasım 1967)**

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararının en önemli amacı, İsrail'in 1967 Savaşı sonrası işgal ettiği topraklardan çekilmesi ve bölgede kalıcı bir barış için siyasi ve yasal temellerin sağlanması olmuştur. 242 sayılı kararla, İsrail'in işgal etmiş olduğu toprakların statüsünü değiştirmeye yönelik uygulamalarının uluslararası hukuka aykırı olduğu ve savaş yoluyla toprak edinilmesinin kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, tüm bu toprakların ve yerli halkların, işgal altında olduğu ifade edilerek 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi tarafından tamamen korunduğu kabul edilmiştir.

242 sayılı BM kararı, İsrail'in 1967 savaşında işgal ettiği topraklardan çekilmesine vurgu yapmakta, 1948'deki işgalleri ise söz konusu edilmemektedir. Hâlbuki İsrail, 1948 savaşı sonunda topraklarını aslî Filistin topraklarının %78'ine çıkarmış, Taksim Planı'nda öngörülen sınırı (%56,4) %22 oranında artırmıştır. Geri kalan %22'lik kısım da 1967'de işgal edilmiştir. Halen tüm tartışmalarda "işgal altındaki topraklar" ifadesiyle kast edilen ironik bir şekilde işte bu %22 oranındaki Filistin toprağıdır. 1948'de işgal edilen yerler ise adeta kazanılmış hak olarak görülmektedir. İsrail, tanınmış ve güvenli sınırlar kavramını, 5 Haziran 1967 öncesine dönmeme konusundaki politikasına destek olarak yorumlamaktadır. En iyi koşullarda 242 sayılı karar bütün unsurlarıyla uygulansa ve İsrail bölgenin tamamından çekilse bile kurulacak Filistin Devleti, tarihi Filistin topraklarının sadece %22'sinden ibaret olacaktır<sup>7</sup>.

---

<sup>7</sup> Tayyar ARI, Filistin'de Kalıcı Barış Mümkün Mü?, 2007.

**\*2649 sayılı karar (30 Kasım 1970)**

BM Genel Kurulu aldığı 2649 sayılı kararla Filistin ve Güney Afrika halklarının kendi kaderini tayin haklarını reddeden hükümetleri kınamıştır.

**\*338 sayılı karar (22 Ekim 1973)**

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı 338 sayılı kararla, 1973 tarihli Arap-İsrail savaşında çatışmanın tüm taraflarını, bu kararın alındığı andan itibaren en geç 12 saat içinde ateşkes yapmaya, ateşkesin hemen ardından Güvenlik Konseyi'nin 242 (1967) sayılı kararının tüm bölümlerinin uygulanmasına başlamaya, ateşkesle eş zamanlı ve derhal, ilgili taraflar arasında, Orta Doğu'da adil ve kalıcı bir barışın sağlanması amacıyla uygun himayeler altında müzakerelerin başlamasına karar verilmesine çağırmaktadır.

**\*3236 sayılı karar (22 Kasım 1974)**

BM Genel Kurulu'nun aldığı 3236 sayılı kararda, dış müdahale olmaksızın her ülkenin kendi kaderini tayin hakkı ve ulusal bağımsızlık ile egemenlik hakkı kabul görmüş ve Filistin halkının BM Şartı'na uygun olarak kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

**\*478 sayılı karar (20 Ağustos 1980)**

Doğu Kudüs'ü 5 Haziran 1967'de işgal eden İsrail, 1980'de tek taraflı olarak kentin doğusunu ve batısını "birleşik başkenti" ilan etti. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 20 Ağustos 1980'de kabul ettiği 478 sayılı kararla, İsrail'in ilhak ve başkent ilanının geçersiz ve yasadışı olduğunu ilan etmiştir.

**\*38/180 sayılı karar (19 Aralık 1983)**

BM Genel Kurulu'nun bu kararında İsrail'in "barışsever bir üye" olmadığı belirtilerek, bütün uluslara İsrail ile diplomatik, ticari ve kültürel bağları koparmaları çağrısı yapılıyor, İsrail'in BM Sözleşmesi'ne uymadığı da kaydediliyordu.

İsrail ayrıca, Kudüs de dahil olmak üzere Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Golan Tepeleri'ni işgalinden dolayı kınanıyor, bu işgallerin "uluslararası hukuk ile ilgili BM kararlarına aykırı ve yasadışı" olarak nitelendiriliyordu.

BM bu kararla İsrail'e Kudüs dahil 1967'den beri işgal ettiği topraklardan çekilmesi çağrısı yaptı ve bunun "Orta Doğu'da kapsayıcı ve adil bir barışın sağlanması için ön şart olduğu" belirtildi.

Üye ülkelere İsrail'e silah ve askeri ekipman satmamaları ve İsrail'den bunları almamaları, ayrıca İsrail'e her türlü askeri yardımı askıya almaları çağrısı da yapılmıştı.

#### **\*Goldstone Raporu (6 Kasım 2009)**

BM İnsan Hakları Konseyi, İsrail'in 27 Aralık 2008 tarihinde başlattığı Gazze saldırısı devam ederken, bu saldırı bağlamında işlenen "uluslararası insan hakları ve uluslararası insanî hukuk" ihlallerini incelemek üzere 12 Ocak 2009'da bir soruşturma komisyonu kurulmasına karar vermiştir. Daha sonra, 3 Nisan 2009'da bu komisyonun başkanlığına Güney Afrika'lı hukuk adamı Richard Goldstone getirilmiştir. Goldstone'la birlikte dört kişiden oluşan soruşturma komisyonu, Raporunu 29 Eylül 2009'da kendisine bu görevi tevdi eden BM İnsan Hakları Konseyi'ne sunmuştur. Söz konusu Rapor 16 Ekim 2009'da 47 üyeli Konsey'de 25 üyenin desteğini almış, 6 Kasım 2009'da ise bu kez BM Genel Kurulu'nda 114 ülkenin olumlu oyuyla kabul edilmiştir<sup>8</sup>.

Komisyon, İsrail'in Gazze Saldırısı sırasında gerçekleştirdiği kasten adam öldürme, işkence ve insanlık dışı muamele, kasten büyük ıstıraba veya insan bedeni ya da sağlığı üzerinde ciddi yaralanmaya bilerek neden olma, askeri gereklilik olmaksızın hukuka aykırı ve kasti bir şekilde mülkiyetin tahrip edilmesi eylemlerinin 4 No'lu Cenevre Sözleşmesi uyarınca ağır ihlal teşkil ettiği ve bu durumun ilgili şahıslar açısından bireysel cezai sorumluluğun doğmasına neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Filistinli sivillerin canlı kalkan olarak kullanılmasını Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü uyarınca savaş suçu şeklinde nitelendiren Komisyon, Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinlilerin hayatlarını sürdürebilmeleri için sahip olmaları gereken barınma, iş, su gibi temel insani ihtiyaçlarını giderme imkânından mahrum bırakılmaları, bölgeye giriş ve çıkışların engellenmesi gibi eylemlerin zulmetme suçu bağlamında insanlığa karşı suç teşkil ettiğini ifade etmiştir<sup>9</sup>.

#### **\*10/22 sayılı karar (21 Aralık 2017)**

ABD Başkanı Donald Trump'ın 6 Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması ve Amerikan Büyükelçiliğini Tel-Aviv'den Kudüs'e taşıma kararını açıklamasının ardından 10/22 sayılı karar 21 Aralık 2017'de BM Genel Kurulu'nda kabul edildi.

Kararda, Kudüs'ün statüsünü, karakterini veya demografik yapısını değiştirme niyetindeki kararların yasal bir etkisi olmadığı belirtilmiş, nihai statüsüne BM kararları çerçevesinde

---

<sup>8</sup> Berdal ARAL, İsrail Surunda Açılan Bir Gedik: Goldstone Raporu, 2018.

<sup>9</sup> Ahmet Hamdi TOPAL, 27 Aralık 2008–18 Ocak 2009 Gazze Saldırısı ve Uluslararası Ceza Hukuku, GÜHFD, 2008.

yürütülecek müzakereler sonucunda karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdığı karar reddedilmiş, yasa dışı ve geçersiz kabul edilmiştir. Ayrıca BM'ye üye tüm devletlere "Kudüs'te diplomatik misyon kurmaktan kaçınma" çağrısı yapılmıştır.

Türkiye ile Yemen tarafından hazırlanan ve BM Genel Kurulu'nda kabul edilen bu karar, diğer Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararları gibi bağlayıcı değil ancak siyasi ağırlık taşımaktadır.

### **ABD'nin Vetosu Sebebiyle İsrail Aleyhine Olan ve Kabul Edilmeyen BM Karar Tasarıları**

BM Güvenlik Konseyinin 5 daimî üyesinden biri olan ABD, veto hakkını en çok Filistin meselesinde kullanmıştır. İsrail'den desteğini esirgemeyerek onun Birleşmiş Milletlere üyeliğini kolaylaştıran ABD, 1967 savaşı sonrası İsrail'in üyesi olduğu bu uluslararası kuruluşun verdiği kararları görmezden gelmesine ses çıkarmamış, işgal ettiği topraklardan çekilmesine yönelik talebe karşı çıkmış, 242 ve 338 sayılı BM kararlarını uygulamamasında İsrail lehine bir tutum sergilemiştir<sup>10</sup>.

ABD vetosu nedeniyle İsrail aleyhine tasarıların kabulü mümkün olamamıştır. ABD'nin “vetosu” sebebi ile İsrail aleyhine olan ve kabul edilmeyen tasarılar şu şekildedir:

- 1) ABD, 26 Temmuz 1973'te,** İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklarda işgalini sürdürmesini kınayan karar tasarısını veto etti.
- 2) ABD, 23 Ocak 1976'da** Filistin halkına kendi kaderini tayin etme, bağımsız devlet kurma, mültecilere kendi topraklarına geri dönme hakkı tanınması ve İsrail'in işgal altındaki Arap topraklarından geri çekilmesini öngören karar tasarısını reddetti.
- 3) ABD, 25 Mart 1976'da** İsrail'i işgal ettiği kutsal yerlere saygı duymaya ve Kudüs'ün yasal statüsünü değiştirmekten kaçınmaya çağırان karar taslağını veto etti.
- 4) Washington yönetimi, 29 Haziran 1976'da** da Filistin halkının kendi kaderini belirleme, mültecilerin kendi topraklarına dönüşü, ulusal bağımsızlık ve devlet kurma haklarını onaylayan karar tasarısını reddetti.
- 5) ABD, 30 Nisan 1980'de,** Filistin halkının meşru haklarını kullanmasını öngören karar tasarısını veto etti.

---

<sup>10</sup> Ayhan Nuri YILMAZ / Vahide Alagöz, Birleşmiş Milletler'in Filistin Politikası, Journal of Economics and Political Sciences, 2023.

- 6) ABD, **2 Nisan 1982'de**, İsrail'in seçilmiş belediye başkanlarını görevden almasını kınamanın yanı sıra El-Bire'deki seçilmiş belediye konseyinin ve Batı Şeria'daki Nablus ve Ramallah Belediye Başkanlarının görevlerine iade edilmesi çağrısında bulunan karar tasarısını veto etti.
- 7) Washington yönetimi, **20 Nisan 1982'de**, İsrail'in Kudüs'teki Kubbetu's-Sahra Camii çevresinde ve Mescid-i Aksa'nın içindeki Kible Mescidi içinde gerçekleştirdiği "eylemlerini" kınayan karar tasarısına ret oyu verdi.
- 8) Washington yönetimi, **2 Ağustos 1983'de**, İsrail'in politikalarını şiddetle kınamanın yanı sıra hükümetini mevcut yasa dışı yerleşimleri kaldırmaya ve genişletmeyi durdurmaya çağırarak karar tasarısına karşı oy kullandı.
- 9) ABD, **13 Eylül 1985'de**, İsrail'in Filistinlilere yönelik uygulamalarını kınayan ve tüm baskıcı önlemleri durdurmasını talep eden karar tasarısına ret oyu verdi.
- 10) Washington yönetimi, **30 Ocak 1986'da** İsrail'in BM Güvenlik Konseyi kararlarına uymayı reddetmeye devam etmesini şiddetle kınayan ve Kudüs'teki Haremi Şerif'in kutsallığını ihlal eden kışkırtıcı eylemlerden duyduğu güçlü memnuniyetsizliği dile getiren karar tasarısını reddetti.
- 11) ABD yönetimi, **1 Şubat 1988'de**, İsrail'i Filistinlilerin insan haklarını ihlal eden politika ve uygulamalarını derhal durdurmaya çağırarak karar taslağına itiraz etti.
- 12) ABD, **15 Nisan 1988'de**, İsrail'i Savaş Zamanlarında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesine derhal ve titizlikle uymaya ve sözleşme hükümlerini ihlal eden politikalarından vazgeçmeye, sivilleri sınır dışı etme emrini iptal etmeye ve sınır dışı edilenleri iade etmeye çağırarak karar taslağını veto etti.
- 13) ABD yönetimi, **17 Şubat 1989'da** İsrail işgali altındaki topraklarda Filistin halkına yönelik devam eden insan hakları ihlallerini ve İsrail'in Güvenlik Konseyi'nin bu konudaki kararlarını dikkate almamasını kınayan karar taslağını reddetti.
- 14) Washington yönetimi, **9 Haziran 1989'da** İsrail'in insan haklarını ihlal eden politikalarını, Filistin şehirlerine yönelik saldırılarını ve Kuran'ı Kerim'e yönelik saygısızlığını kınayarak, İsrail'i sivilleri korumaya ve Filistinlileri yerinden etme politikasından vazgeçmeye çağırarak karar tasarısını veto etti.
- 15) ABD, **7 Kasım 1989'da** İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki uygulamalarını ve şehirleri kuşatmasını ve Filistinlilerin evlerinin yağmalanmasını kınayan ve yasa dışı yollardan el konulan mülkleri sahiplerine iade etmesini talep eden karar taslağını veto etti.

**16)** Washington yönetimi, **31 Mayıs 1990'da** İsrail'in Filistin halkına yönelik uygulamaları hakkında gerçeklerin ortaya çıkarılması ve raporun Güvenlik Konseyine sunulması için Kudüs dahil İsrail işgali altındaki topraklara uluslararası bir komite gönderilmesine yönelik karar tasarısına karşı oy kullandı.

**17)** ABD yönetimi, **17 Mayıs 1995'de**, Doğu Kudüs'te Filistinlilere ait topraklara el konulmasını geçersiz sayan, el koyma kararının iptalini talep eden ve İsrail'i gelecekte böyle bir önlemden kaçınmaya çağırarak karar tasarısını veto etti.

**18)** Washington yönetimi, **7 Mart 1997'de**, yerleşim birimlerini yasa dışı sayan ve Kudüs'ün statüsünü değiştirme yönündeki tüm girişimleri geçersiz kabul eden karar tasarısını veto etti.

**19)** ABD, **21 Mart 1997'de**, İsrail'in Doğu Kudüs bölgesindeki yerleşim birimini ve işgal altındaki bölgelerde bulunan tüm yerleşim faaliyetlerini derhal durdurmaya çağırarak karar taslağını veto etti.

**20)** Washington yönetimi, **27 Mart 2001'de**, İsrail'i Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Dördüncü Cenevre Sözleşmesine bağlı kalmaya zorlamayı öngören ve tüm şiddet eylemlerini ve toplu cezalandırmaları durdurmaya ve durumun Eylül 2000'den önceki koşullar ve düzenlemelerdeki gibi eski haline döndürülmesi çağrısında bulunan karar taslağını reddetti.

**21)** ABD, **14 Aralık 2001'de**, İsrail'den tüm şiddet ve provokasyon eylemlerini durdurmasını ve Eylül 2000 öncesi düzenlemelere dönmesini isteyen, sivilleri hedef alan tüm eylemleri kınayan ve müzakerelere yeniden başlamaya çağırarak karar taslağını da veto etti.

**22)** Washington yönetimi, **16 Eylül 2003'de**, İsrail'in yasa dışı olarak sınır dışı etme eylemlerinden kaçınmasını ve dönemin Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın güvenliğini tehdit etmekten vazgeçmesini talep eden karar taslağını reddetti.

**23)** ABD, **14 Ekim 2003'de**, İsrail'den "yasa dışı" Ayrım Duvarı'nın inşasını durdurmasını ve iptal etmesini talep eden karar taslağını veto etti.

**24)** Washington yönetimi, **25 Mart 2004'te**, İsrail'in Hamas Hareketi'nin kurucusu Ahmed Yasin'e yönelik suikastını, sivillere yönelik saldırıları ve şiddet eylemlerini kınayan karar tasarısına karşı oy kullandı.

**25)** ABD, **5 Ekim 2004'te**, İsrail'in Gazze Şeridi'nin kuzeyine düzenlediği askeri operasyonlarını kınayan ve bunun durdurulmasını ve sivillerin korunmasını talep eden karar tasarısını reddetti.

**26)** Washington yönetimi, **13 Temmuz 2006'da** İsrail'in Gazze'ye yönelik askeri saldırısını kınayan, İsrail'i yasa dışı olarak gözaltına alınan tüm Filistinli yetkilileri ve sivilleri serbest bırakmaya çağıran karar tasarısını veto etti.

**27)** ABD, **10 Kasım 2006'da** İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki Beyt Hanun kasabasına düzenlediği askeri saldırıları kınayan ve şiddet eylemlerinin derhal durdurulması çağrısında bulunan karar tasarısını veto etti.

**28)** Washington yönetimi, **18 Şubat 2011'de**, Yahudi yerleşim birimleri faaliyetlerini "yasa dışı ve iki devletli çözüm temelinde barışa ulaşmanın önünde bir engel" olarak gören ve İsrail'i yerleşim birimi inşasını dondurmaya ve mevcut yerleşim birimlerini dağıtmaya çağıran karar tasarısını reddetti.

**29)** ABD, **30 Aralık 2014'de**, Filistin halkının kendi kaderini belirleme ve bağımsızlık hakkını onaylayan ve yasa dışı olarak gördüğü yerleşim birimlerini kınayan yasa tasarısına karşı oy kullandı.

**30)** Washington yönetimi, **18 Aralık 2017'de**, Kudüs şehrinin doğasını veya demografik yapısını değiştirmeyi amaçlayan herhangi bir kararın hiçbir yasal etkisinin bulunmadığını, geçersiz olduğunu ve iptal edilmesi gerektiğini vurgulayan ve bu konuda tüm ülkelere Kudüs'te diplomatik misyonlar kurmaktan kaçınmaları çağrısında bulunan karar tasarısına karşı çıktı.

**31)** ABD, **1 Haziran 2018'de**, işgal altındaki Filistin topraklarındaki Filistinli sivil nüfusun korunması ve güvenliğinin sağlanması çağrısında bulunan karar tasarısını veto etti.

### **Birleşmiş Milletler Sisteminin İşlevsizliği**

Veto hakkının yalnızca beş ülkeye verilmesi hem uluslararası adaletin sağlanmasını engellemekte hem de kişisel çıkarlar doğrultusunda hukuksuz davranışlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu birçok ülke, BM Güvenlik Konseyi'nde reform yapılması ve Konsey'in üye sayısının artırılması gerektiğini her fırsatta tekrarlamışlardır.

1948 yılında kurulan İsrail Devleti'nin o tarihten bugüne dek izlediği işgalci politika, defalarca Birleşmiş Milletler gündemine taşınmıştır. Ancak İsrail yönetimi BM'de alınan kararların hiçbirini uygulamamıştır. ABD'nin desteği sayesinde de Güvenlik Konseyinde İsrail'e karşı yaptırım kararı alınamamıştır.

Güncelde 7 Ekim 2023'te İsrail'in Gazze'de, ölçüsüz ve orantısız güç kullanarak ve sivilleri hedef alarak yaptığı insanlık dışı, hukuka aykırı eylemler, katliam ve soykırım artarak devam etmektedir. HAMAS bahane edilerek sivil mekanlar vurulmuş ve binlerce çocuk ve kadın katledilmiştir. Bunun Soykırım suçu, İnsanlığa Karşı Suçlar ve Savaş suçu olduğu aşikâr olmasına rağmen uluslararası kurumlar tarafından İsrail'e herhangi bir yaptırım uygulanamaması, Birleşmiş Milletlerin İsrail-Filistin meselesinde bir etkisinin olmadığını da gözler önüne sermektedir.<sup>11</sup> Böylece 1947'den bu yana sürmekte olan lokal bir sorun küresel bir hal almış ve bütün uluslararası sistemi ve onun üzerine inşa edildiği değerler sistemini sorgulatır hale gelmiştir.

## **Sonuç**

Birleşmiş Milletler örgütünün ve işlemlerinin meşruiyet tesis edebilmesi ve işlevini yerine getirebilmesi için öncelikle bağlayıcı karar alma yetkisine sahip Güvenlik Konseyi'nde demokratik bir ortam oluşturulmaya çalışılmalı, bu kapsamda üye sayısının arttırılması ve daimî üyelerin sahip olduğu veto hakkını ilk planda sınırlayan bir düzenleme getirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmelidir.

Bu kapsamda veto hakkının daimî üyelerce alınacak ortak bir karar ile kullanılması, veto hakkının temel insan hakları ihlalleri içeren durumlarda, uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırının gerçekleştiği durumlarda kullanılmasının yasaklanması ve Güvenlik Konseyi'nin veto hakkı nedeniyle işlevsiz kaldığı önemli durumlarda Genel Kurul'a bağlayıcı karar alma yetkisinin verilmesi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Veto yetkisiyle kendilerini ayrıcalıklı bir konuma getiren devletlerin geçmişte sağladıkları hukuksal ayrıcalığı, dünya toplumunun uzun vadede kabul etmesi artık düşünülemez. Eğer gelecekte Birleşmiş Milletlerin dünya barışı ve güvenliğini sağlama hususundaki başarısızlığı engellenmek ve bu dünya organizasyonunun güç politikalarıyla kötüye kullanılmasına mâni olunmak isteniyorsa, BM sözleşmesinin reformu için yeni bir uzlaşma sağlanması gerekmektedir. Özellikle egemen eşitlik esasını zedeleyen oy imtiyazlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Ancak böylelikle güç politikası dizginlenebilir. Uluslararası ilişkilerde hukuk dışı kuvvet kullanımı engellenebilir ve BM'nin inandırıcılığı sağlanabilir. Küresel güçlerin yardım etmemesi durumunda uluslararası toplumun geri kalanı inisiyatifini eline alarak Birleşmiş Milletlerde kapsamlı bir reform sürecini başlatmalıdır.

---

<sup>11</sup> TOPUZ / ARAFAT, a.g.e. 2023.

Dünyamız “güçlülerin haklı olduğu” ve zayıfların “doğal seleksiyona” uğratıldığı veya sömürüldüğü bir sistemden “haklıların güçlü olduğu” bir sisteme geçmek zorundadır. BM’nin kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte yaşanan savaşlar, işgaller ve soykırımlar BM’nin varlık sebebi olan “barışı ve güvenliği koruma” hususunda başarılı olamadığını ortaya koymuştur.

Birleşmiş Milletler başta Güvenlik Konseyi olmak üzere tüm yapı ve bağlı kuruluşları ile yeniden yapılandırılmak zorundadır. Günümüzde güçlü yetkileri elinde bulunduran devletler, mevcut reform çağrılarına karşı çıkıp engellemeye çalışırlarken, barış ve adalet için yeni bir BM sistemine hatta belki de tümünden yeni bir uluslararası örgütlenme yapısına ihtiyaç vardır. Eğer yıllardır dillendirilen bu reform yapılamayacaksa uluslararası yeni bir örgütlenmeye gidilmelidir. Bölgeler, kültürler ve inançlar anlamında çok yapıllı olan dünya için tek güç merkezi oluşturan BM sistemi yerine, bu farklılıkları dikkate alan bir nevi federal bir yapı daha etkin olacaktır<sup>12</sup>.

---

<sup>12</sup> Yücel ACER, Uluslararası Hukuk ve Yeni Bir Birleşmiş Milletler İhtiyacı, Kriter Dergi, sy. 61, Ekim 2021.